

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HÀ CÁT KHOA

TRUYỆN LỤC VÂN TIÊN
TỪ GÓC NHÌN THỂ LOẠI TRUYỆN NÔM
(TRONG SO SÁNH VỚI TRUYỆN KIỀU)

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ, VĂN HỌC
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

THÁI NGUYÊN - 2018

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

HÀ CÁT KHOA

TRUYỆN LỤC VÂN TIÊN
TỪ GÓC NHÌN THỂ LOẠI TRUYỆN NÔM
(TRONG SO SÁNH VỚI TRUYỆN KIỀU)

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã số: 8.22.01.21

LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ, VĂN HỌC
VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM

Người hướng dẫn khoa học: GS.TS. TRẦN NHO THÌN

THÁI NGUYÊN - 201

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đề tài luận văn: *Truyện Lục Vân Tiên dưới góc nhìn thể loại truyện Nôm (trong so sánh với Truyện Kiều)* là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các nội dung nêu trong luận văn là trung thực và chưa được công bố trong bất cứ công trình nào khác.

Tôi hoàn toàn chịu trách nhiệm về nghiên cứu của mình.

TÁC GIẢ LUẬN VĂN

Hà Cát Khoa

LỜI CẢM ƠN

Bằng sự kính trọng và lòng biết ơn sâu sắc, tôi xin chân thành cảm ơn GS.TS Trần Nho Thìn, người đã tận tình hướng dẫn và giúp đỡ tôi trong quá trình thực hiện luận văn.

Tôi cũng xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, các thầy, cô khoa Ngữ văn Trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên đã giúp đỡ và tạo điều kiện cho tôi trong suốt quá trình học tập và nghiên cứu tại trường.

Cuối cùng, tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới gia đình, bạn bè, đồng nghiệp và cơ quan đã quan tâm, động viên, chia sẻ và tạo mọi điều kiện để giúp tôi hoàn thành luận văn này.

Thái Nguyên, ngày 09 tháng 7 năm 2018

Tác giả luận văn

Hà Cát Khoa

MỤC LỤC

LỜI CAM ĐOAN	i
LỜI CẢM ƠN	ii
MỤC LỤC.....	iii
PHẦN MỞ ĐẦU.....	1
1. Lí do chọn đề tài.....	1
2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề	2
3. Mục đích nghiên cứu.....	7
4. Nhiệm vụ nghiên cứu.....	7
5. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu.....	7
6. Phương pháp nghiên cứu	8
7. Đóng góp mới của đề tài	8
8. Cấu trúc luận văn.....	9
NỘI DUNG	10
Chương 1. LỤC VÂN TIÊN TRONG DÒNG CHẢY TRUYỆN THƠ	
NÔM VIỆT NAM	10
1.1. Khái niệm truyện thơ	10
1.2. Phân loại truyện thơ	11
1.3. Quá trình hình thành và phát triển của thể loại truyện thơ Nôm	13
1.3.1. Giai đoạn hình thành của truyện thơ.....	13
1.3.2. Giai đoạn phát triển của truyện thơ.....	14
1.3.3. Giai đoạn kết thúc truyện thơ.....	15
1.4. Vai trò, vị trí của truyện Lục Vân Tiên trong dòng chảy thể loại truyện thơ Nôm	15
1.5. Khái quát về cuộc đời và sự nghiệp của Nguyễn Đình Chiểu	15
Tiểu kết:	18
Chương 2. KẾT CẤU VÀ MÔ THỨC TỰ SỰ CỦA TRUYỆN LỤC VÂN TIÊN TRONG SO SÁNH VỚI TRUYỆN KIỀU	19
2.1. Kết cấu	19
2.1.1. Về nguồn gốc và phân loại truyện Lục Vân Tiên và Truyện Kiều.....	19

2.1.2.	Đặc điểm kết cấu theo mô thức truyện Nôm bác học ở truyện Lục Vân Tiên trong so sánh với Truyện Kiều.....	21
2.1.3.	Đặc điểm kết cấu theo mô thức truyện Nôm bình dân ở truyện Lục Vân Tiên trong so sánh với Truyện Kiều.....	26
2.2.	Mô thức tự sự.....	37
2.2.1.	Mô thức tự sự của truyện Nôm bác học ở truyện Lục Vân Tiên trong so sánh với Truyện Kiều.....	37
2.2.2.	Mô thức tự sự của truyện Nôm bình dân ở truyện Lục Vân Tiên trong so sánh với Truyện Kiều.....	45
	Tiểu kết:.....	56
Chương 3. NHÂN VẬT VÀ NGÔN NGỮ TRUYỆN LỤC VÂN TIÊN TRONG SO SÁNH VỚI TRUYỆN KIỀU		57
3.1.	Nhân vật ở truyện Lục Vân Tiên trong so sánh với Truyện Kiều	57
3.1.1.	Kiểu nhân vật theo mẫu hình tài tử giai nhân	57
3.1.2.	Kiểu nhân vật theo mẫu hình truyện Nôm bình dân	68
3.2.	Ngôn ngữ nghệ thuật truyện Lục Vân Tiên trong so sánh với Truyện Kiều	70
3.2.1.	Đặc điểm ngôn ngữ của truyện Nôm bác học.....	70
3.2.2.	Đặc điểm ngôn ngữ của truyện Nôm bình dân.....	74
	Tiểu kết:	80
KẾT LUẬN.....		81
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....		83

PHẦN MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Trong lịch sử văn học Việt Nam, Nguyễn Đình Chiểu có một vị trí vô cùng quan trọng và đặc biệt. Quan trọng bởi ông là nhà văn đại diện cho Nam Bộ, đưa văn học Nam Bộ tham gia vào văn học Việt Nam. Đặc biệt không phải chỉ bởi ông là người có tâm đức và tài năng vượt lên trên số phận, mà còn bởi tác phẩm của ông là sự kết hợp độc đáo những đặc trưng của văn học viết với văn học dân gian; có tác dụng mạnh mẽ và ảnh hưởng sâu rộng trong đời sống tinh thần của nhân dân, được nhân dân yêu mến trân trọng, gìn giữ như những bài học quý về đạo đức làm người. Với một vị trí trân trọng như vậy, cuộc đời và sự nghiệp văn chương của Nguyễn Đình Chiểu đã trở thành đối tượng tìm hiểu của nhiều nhà nghiên cứu.

Nói đến Nguyễn Đình Chiểu thì không thể không nói tới truyện *Lục Vân Tiên*. Đó là tác phẩm lớn của nền văn học dân tộc. Ngay từ khi mới ra đời và trước khi được in thành sách, truyện đã được lưu truyền rộng rãi theo lối truyền miệng trong dân gian Nam Kỳ lục tỉnh. Nếu khi Nguyễn Đình Chiểu còn sống, truyện chủ yếu được lưu hành trong Nam Bộ thì sau khi ông mất truyện được phổ biến trong phạm vi cả nước từ Nam ra Bắc. Đến nay đã có hơn bốn mươi bản *Lục Vân Tiên* bằng quốc ngữ được in của nhiều nhà xuất bản khác nhau. Điều đó khẳng định giá trị to lớn về nhiều mặt và tình yêu của nhân dân dành cho tác phẩm này.

Nghiên cứu về tác phẩm *Lục Vân Tiên* các tác giả đã khai thác dưới nhiều góc độ văn hóa, văn học, tín ngưỡng, ngôn ngữ... và đã thu được những kết quả nhất định. Tuy nhiên nghiên cứu tác phẩm dưới góc độ thể loại truyện thơ trong sự đối xứng với một tác phẩm văn học khác thì đây còn là một vấn đề còn bỏ ngỏ.

Với những lí do trên, luận văn lựa chọn vấn đề *Truyện Lục Vân Tiên từ góc nhìn thể loại truyện Nôm (trong so sánh với Truyện Kiều)* làm hướng nghiên cứu.

2. Lịch sử nghiên cứu vấn đề

2.1. Lịch sử nghiên cứu tác gia Nguyễn Đình Chiểu và tác phẩm *Lục Vân Tiên*

Nguyễn Đình Chiểu là một trong những tác gia lớn của nền văn học Việt Nam, đặc biệt là dòng văn học Nam Bộ ở giai đoạn cuối thế kỉ XIX. Tên tuổi của ông gắn với nhiều tác phẩm nổi tiếng trong đó phải kể đến tác phẩm *Lục Vân Tiên*. Do vậy, đã có khá nhiều công trình lớn nhỏ khác nhau nghiên cứu về Nguyễn Đình Chiểu và tác phẩm này. Các công trình này có thể tập hợp theo các giai đoạn như sau:

- Giai đoạn từ trước thế kỷ XIX

Ngay từ khi mới ra đời, *Lục Vân Tiên* không chỉ được đông đảo người dân Nam Bộ ưa chuộng mà còn thu hút sự chú ý với nhiều người Pháp mới đến Nam Kỳ. Do vậy ngay từ năm 1864, G.Aubret đã sưu tầm và dịch tác phẩm ra tiếng Pháp và cho in trong tập *Kỷ yếu châu Á (Journal asiatique)*. Hai năm sau, báo *Courrier de Saigon* số 14, ra ngày 20/7/1866 đã hoan nghênh việc làm của Aubaret cùng với sự khen ngợi tác phẩm *Lục Vân Tiên*: “*tập thơ nhỏ trong ấy ta thấy vẻ tươi sáng cứng cỏi của những tình cảm xứng đáng với các dân tộc tiên tiến* [dẫn theo 67, tr 626]. Bên cạnh người Pháp, trong giai đoạn này còn có sự đóng góp của học giả người Việt mà tiêu biểu là Trương Vĩnh Ký với việc cho in bản dịch *Lục Vân Tiên* sang chữ Quốc ngữ năm 1889.

- Giai đoạn nửa đầu thế kỷ XX

Từ đầu thế kỷ XX, tình hình nghiên cứu về Nguyễn Đình Chiểu khá bình lặng, nhưng đến 1938 khi chuyên luận *Nỗi lòng Đồ Chiểu* của Phan Văn Hùm được công bố đã khơi nguồn cảm hứng mới cho việc nghiên cứu Nguyễn Đình Chiểu và các tác phẩm của ông. Trong đó tiêu biểu là công trình nghiên cứu của các tác giả như: Khuông Việt, Ca Văn Thỉnh, Trương Sơn Chí, Vũ Ngọc Phan...

- Giai đoạn từ sau 1945

Cùng với sự thay đổi của lịch sử, các công trình nghiên cứu về Nguyễn Đình Chiểu và những sáng tác của ông nói chung cũng như tác phẩm *Lục Vân Tiên* nói riêng cũng chịu ảnh hưởng của điều kiện lịch sử xã hội. Tuy nhiên những nghiên cứu này vẫn được khá nhiều nhà nghiên cứu quan tâm và tập hợp trong các tài liệu mang tính khái lược như: *Việt Nam văn học sử trích yếu* của Nghiêm Toản (1949), *Văn học sử Việt Nam hậu bán thế kỷ thứ XIX (1952)* của Nguyễn Tường Phượng - Bùi Hữu Sung, *Khởi thảo văn học sử Việt Nam - Văn chương chữ Nôm* (1953) Thanh Lãng...

- Giai đoạn từ 1954 -1975

Từ sau năm 1954, đất nước bị chia cắt thành hai miền Nam - Bắc với hai thể chế chính trị khác nhau. Do vậy, quá trình nghiên cứu, phê bình về tác giả và tác phẩm Nguyễn Đình Chiểu nói chung và tác phẩm *Lục Vân Tiên* nói riêng có sự phân hóa thành hai miền rõ rệt.

Ở miền Bắc nổi bật có các nhà nghiên cứu như: Hoàng Tuệ, Vũ Đình Liên, Xuân Diệu, Hoài Thanh, Đặng Thai Mai, Cao Huy Đình, Nguyễn Khánh Toàn, Trần Nghĩa, ...

Ở miền Nam nổi lên với tạp chí *Văn đàn* đã ra số đặc biệt (37+38+39). Ngoài ra còn hai công trình văn học sử của Phạm Thế Ngũ *Việt Nam văn học sử giản ước tân biên* và *Bảng lược đồ văn học Việt Nam (thượng - hạ 1967)* của Thanh Lãng. Kỷ yếu *Lễ kỷ niệm Nguyễn Đình Chiểu* cùng với bộ *Sưu tập những bài báo về Nguyễn Đình Chiểu* và *Sưu tập bổ túc các bài báo về Nguyễn Đình Chiểu* đã tập hợp 79 bài viết về Nguyễn Đình Chiểu từ đầu thế kỷ đến năm 1971 với các tác giả tiêu biểu như: Nguyễn Duy Cần, Ái Lan, Võ Văn Dung, Bàn Bá Lân, Vũ Bằng...

- Giai đoạn từ 1975 đến nay

Khi đất nước hoàn toàn độc lập, văn học không còn những vùng cấm nữa. Do vậy, cách tiếp cận và nghiên cứu về Nguyễn Đình Chiểu và tác phẩm

Lục Vân Tiên cũng trở nên đa dạng và phong phú hơn tiêu biểu với các công trình như: *Văn học Việt Nam nửa cuối thế kỷ XIX* của nhà nghiên cứu Nguyễn Lộc, *Văn học Việt Nam nơi miền đất mới* (4 tập, 2007-2008) của Nguyễn. Q. Thắng, *Văn học Nam Kỳ lục tỉnh*, tập 3 của Nguyễn Văn Hầu,... Công trình văn học sử mới nhất có đề cập đến Nguyễn Đình Chiểu là *Văn học Việt Nam từ thế kỷ X đến hết thế kỷ XIX* của Trần Nho Thìn (2012). Tiếp theo định hướng tiếp cận văn học Việt Nam từ góc nhìn văn hóa đã có từ các công trình trước đó, Trần Nho Thìn đã xem xét Nguyễn Đình Chiểu trong tương quan không gian văn học Nam Bộ, để làm nổi bật phong cách cá nhân cũng như phong cách thời đại mà Nguyễn Đình Chiểu sống và sáng tác.

2.2. Lịch sử nghiên cứu thể loại truyện Nôm trong sáng tác của Nguyễn Đình Chiểu

Nguyễn Đình Chiểu là một trong những tác gia lớn của nền văn học Việt Nam, đặc biệt là dòng văn học Nam Bộ giai đoạn cuối thế kỉ XIX. Ông sáng tác trên nhiều thể loại và thể loại nào ông cũng đạt được những thành công nhất định. Nghiên cứu về thể loại truyện Nôm trong sáng tác của Nguyễn Đình Chiểu nói chung và tác phẩm truyện *Lục Vân Tiên* nói riêng đã được khá nhiều nhà nghiên cứu đề cập đến.

Trong bài viết *Từ Lục Vân Tiên đến Dương Từ Hà Mậu*, Nguyễn Văn Hoàn đưa ra ý kiến: "*Từ Lục Vân Tiên đến Dương Từ - Hà Mậu là sự tiếp tục nhất quán của một phong cách, một khuynh hướng, là sự phát triển tự nhiên của một tài năng sáng tạo trên một chặng đường mới của lịch sử. Tiếp theo Lục Vân Tiên, tiếng kêu gọi bảo vệ đạo đức, bảo vệ chính nghĩa trong Dương Từ - Hà Mậu đã báo hiệu tiếng kêu gọi kháng chiến, kêu gọi bảo vệ đất nước trong giai đoạn sáng tác thứ hai của Nguyễn Đình Chiểu*" [dẫn theo 67, tr.438]. Ở bài viết này, Nguyễn Văn Hoàn quan tâm đến sự chuyển biến về nội dung tư tưởng trong hai truyện Nôm của Nguyễn Đình Chiểu là *Lục Vân Tiên* và *Dương Từ - Hà Mậu*.